

## КОНЗЕРВАЦИЈА РУШЕВИНА СВ. НИКОЛЕ У КУРШУМЛИЈИ

Рушевине цркве св. Николе у Куршумлији биле су до конзерваторских радова у врло лошем стању.<sup>1</sup> Изгледа да је први пут црква страдала 1689 године. У другој поло-

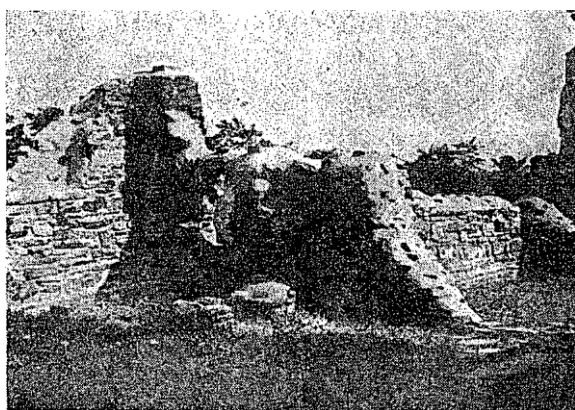
<sup>1</sup> Радовима руководио арх. Б. Вуловић по упутствима и под надзором проф. арх. Ђ. Бошковића. В. *Зборник Савезног института*, књ. III, св. I, 1952ј стр. 51.



Сл. 1. — Изглед цркве св. Николе пре конзервације

вини XIX века. Хан је забележио да је северна кула била порушена на десет година пре његове посете овоме споменику. Године 1910, настојањем Народног музеја из Београда запуштене рушевине су добиле привремену заштитну кровну конструкцију изнад кубета цркве, затим олтарског простора, западног травеја, јужног вестибила и јужне куле. Године 1920 назидана је на остацима зидова северне куле једна бондручна неугледна просторија, која је такође била склона паду. Тек месеца августа и септембра 1948 године Завод за заштиту споменика, културе НР Србије извео је конзервацију овога споменика. На тај начин грађевина је, бар за известан низ година, осигурана од даљег пропадања.

Радови су били изведени по строгом конзерваторском принципу, без икаквих рестаураторских подухвата. Горње површине оштећених зидова пломбирани су армирано-бетонским слојем јачине 8—10 см. Монотонија модро-зеленкасте површине бетона разбијана је убацивањем опеке и камена и запрашивањем туцаном опеком и малтером. Све провизорне кровне конструкције, које су биле већ иструлиле, осим оне изнад кубета цркве и куле, уклоњене су. Касније, одлуком Завода, 1951 године уклоњен је кровни покривач



Сл. 2. — Остаци куле после уклањања бондручне зграде

са дрвеном конструкцијом и изнад централног кубета, док је кров који завршава јужну кулу задржан ради заштите живописа у приземној капели. Исто тако уклоњена је ружна зграда подигнута на остацима зидова северне куле (сл. 1). На тај начин ови зидови су очувани од каснијег малтера и остављени видни (сл. 2). Од земљаних радова извршено је чишћење шута из унутрашњости грађевине до првобитног нивоа пода, а споља је, на отстојању од 6.00 м., дат пад терена од спољних зидова према прокопаним дренажним каналима који су одводили воду источно у њиве и западно у један ископани бунар.

Приликом радова на самој грађевини, па и у току рашчишћавања шута и земљаних радова наишло се на низ фрагмената и података.

После чишћења шута коначно је тачно установљен план основе грађевине. Сондирањем у источном делу предолтарског простора нађени су у темељима стопе двају стубаца, који су предвајали централни део од олтарског простора. Такође, уклањањем касније подигнуте шупе на северној кули, откривени су остаци ове

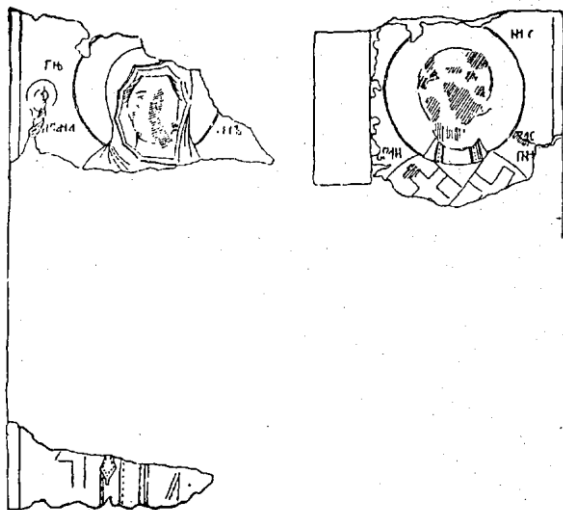
куле, која је у плану основе симетрично постављена према јужној кули.

Приликом рада на поткуполној конструкцији извучен је из југоисточног пандантифа керамички лонац, који је био својом шупљином окренут према унутрашњости. При дну сваког пандантифа био је постављен по један, а служили су свакако појачању акустике.

У шуту је нађен велики број опека са димензијама које се крећу, углавном, око формата 29 x 37 x 4,5 см. Свака од њих је имала на предњој углаченој страни по неку ознаку. Чему су ове ознаке служиле засада нисмо могли утврдити.

Недалеко од цркве св. Николе, на 2 км. североисточно у селу Пепељевцу, у олтару порушене цркве св. Недеље, пронађена је бронзана, рељефно обрађена кадионица. Она је припадала једној од рановизантских цркава, које су вероватно постојале на локалитету изнад куршумлиског триконхоса, касније Немањине св. Богородице. Кадионица је предата Народному музеју.

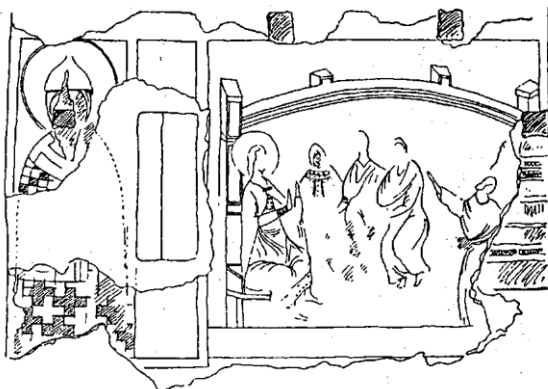
Од живописа, нажалост, у цркви је било остало само нешто орнамената на бочним странама троделних отвора пореклом са краја XII века. Нешто боље су очувани остаци фресака у приземној капели јужне куле. На источном зиду познају се трагови фреске богородице и једне фигуре архијереја (сл. 3). На јужном су, пак, две свечачке са нечитким натписима. Интересантан је лик, на западном делу овога зида, са коврцастим праменовима косе испод тонзуре (?) (сл. 5). Западни зид је испуњен једном свечачком фигуром (вероватно св. Спиридон, Кирило Александриски) и једном композицијом (сл. 4). На северном зиду су распоређене



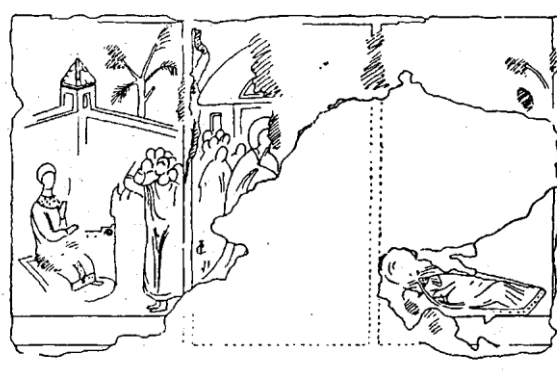
Сл. 3. — Источни зид



Сл. 5. — Јужни зид



Сл. 4. — Западни зид



Сл. 6. — Северни зид

Остаци живописа у јужној кули

три композиције постављене верти-  
кално (сл. 6). По свему судећи и  
овај се живопис може везати за најра-

није рашко монументално сликарство  
са краја XII или почетка XIII века.

Арх. Б. В.

#### LES TRAVAUX DE CONSERVATION A L'EGLISE ST. NICOLAS DE KURŠUMLIJA

Les travaux de conservation à l'église St. Nicolas de Kuršumlja ont été exécutés au cours de l'été 1948.

A cette occasion on a dégagé les ruines des éboulis, démonté les petits toits provisoires au-dessus de certaines parties du bâtiment ; puis on a démolé une partie sans importance construite plus tard à la tour Nord.

Les lézardes et les murs ont été renforcés de manière à ce qu'on soit assuré contre tout éboulement ultérieur.

Ce qui est particulièrement intéressant dans cette église, ce sont les peintures de la chapelle au rez-de-chaussée de la tour méridionale qu'on peut dater de la fin du XIIe siècle ou du début du XIIIe.